

PEST

EGY TISZAHÁTI MAGYAR
ŐSZINTE MEGJEGYZÉSEI A' HAZAFISÁG, UTÁN-
ZÁSI KÓR ÉS NEVELÉS FELETT.

1846.

LIPCSÉN, V O L C K M A R F.

PESTEN, GEIBEL KÁROLY,

Az első gondolat, melly eszedbe ötlik, midőn félig megvetőleg e' kis könyvecskét megpillantod, bizonyára ez lesz: ki a' szerzője? – Miért ezt tudnod? – Legyek bár kapitány, szolgabíró, főrend, vagy népbeli, nem változtat a' dolgon; szántszándékkal maradok ismeretlen, ne hogy kis munkámróli ítéleted társasági állásom által előre elfoguljon. Mi nevemet illeti, ugyanazon okból hallgatom el azt; mert ha barátom volnál, előre helybenhagynád véleményemet, ha ellenségem, minden esetre rossznak vallanád. Sőt nevetlen maradván, arról reményllek meggyőzni, hogy nem írói dicsvágy indít cselekvésre, de inkább nemzeti érzés. Megvallom, nem tapasztalok magamban szerzői hivatást, hazámfiái közül számtalanoknak felette termékeny és gyors pennája ellenében; és e' sorok írására is csak az határozott, mivel íróink közül egyik sem akarja kimondani, mi itt nekem mondani valóm van.

Sok idővel ezelőtt Pestet, mint igazi német várost hagytam oda; akkor nem volt köztünk magyar hazafiság. Tanúja levén, azonban, a' nemzetiség ébredésének, azt hallottam magányomban: magyarosodik a' főváros. Szemlélni akartam ez új világot, 's évek múlva újra üdvözlöttem a' sz. Gellért hegyét.

Véres könnycseppet kell hullatnod, ha itt mulatván történetünk' dicső idejére emlékezel. A' török

megtizedelte földünk népét, 's ez oka, mért lakják idegenek első városunkat! Isten tudja, mint vérzik a' magyarnak szíve, midőn hazája fővárosában az első német szót hallja. Falvainkban közmondás: Mátyás király feltámad sírjából, hogy nemzetét meglátogassa 's igazságot tegyen. Adja az ég ne legyen holnap. –

E' városunkat megszállott idegenekkel keményen megvívunk, a' budai várnak minden talpnyi földjét harczal ragadjuk vissza tőlök. Ezért enyhíté vigasztaló eszme szomorúságomat, midőn álmaimba merülve sétáltam a' szőke Duna partjain.

Lehetetlen, hogy a' győző is, bár melly dicső csatában, szinte holtakat és megsebesítetteket ne számláljon, és hogy erejéből ne veszítsen. így ez idegen befolyás elleni viadalban, a' pesti magyarok nem tarthatják meg épségben fegyvereiket; akaratum és tudtok ellen hullatják el azoknak töredékeit. Szívök dobogni akar a' hazáért, és mégis az, ki mint én, soha sem hajtattott idegen szellőtől, gyakran sértve érzi magát attól, a' mit lát és a' mit hali. Kérdi magában, valljon abból áll-e a' hazafiság, mindent zöld-, fejjér- és veresre festeni? és a' külsőségekben mutatott nemzeti érzés-e az, melly egy nemzetet megmenthet?

Mert szomorú dolog, hogy az igaz magyar érzés, melly a' fővárosban nagy és lényeges dolgokban vajmi gyakran hiányzik: rendszerint mindig elmaradnattalanul mutatkozik minden kicsiségben. Minap nem adtak-e a' kávéházban védegyeleti fagyaltot? ez nemzeti színű fagyalt. Minthogy igen rossz volt, hirtelenében gúnynak vettem; de a' védegyelet ellenségei alig lettek ennél valami elmésszobbet e' nemzeti intézet ellen.

Azt kellett végre következtetnem, hogy az is a' magyar hazafiság ezeredik bizonyosságainak egyike.

Nemzeti színházat állítottak, helyes; a' magyar nyelv felsőbbtségét akarták biztosítani. A' szándék jó, mint mindenkor, igaz magyar nem hallgathatja Füredi Uszamelléki nótáit megilletődés nélkül. E' hangok a' síkságot idézik elébe: látja a' délibábát, a' méneseiket, érzi a' magyar nap égető sugarát. Gyakorta hallottunk a' színházban kielégítő darabot is. De olyan is van, melly a' magyar jellemet rágalmazza. Lehet-e nemzeti színháznak szüleménye, mi vele ellenséges irányú? Szólok arról, melly a' közönség előtt leginkább sikerült, 's ez a' Tisztújítás. Van jogunk e' darabot megbírálni, valamint másnak van joga megtapsolni azt, ha neki úgy tetszik.

Ha valamelly idegen, ki országunkat semmiképen nem ismeri, ezen darabot látná, megutálná azon nemzetet, mellynek keblében illy dolgok történnek. Olly embereket állítanak élőkbe, kiknek joguk van bírójokat, igazgatójukat választani; felséges jog! és mikép élnek vele? aljas részegségben. Annak árulják magokat, ki legtöbb pénzt ígér. Egy sincs köztök, ki tántorogva ne járna; egy szó sem hallatik ezen néptömegetől, melly becsületre vagy csak józan észre is mutatna. Mindössze, kivétel nélkül, oktanul vagy higeszüleg beszélnek, és az utolsónak, ki ezen szép jelenésben elhagyja a' színpadot, két kulacs csüng vállán, mellyben a' két alispánságra törekedőknek vagyon boruk. Éljen Farkasfalvi! és Farkasfalvinak issza borát; éljen Heves! és Hevesnek issza borát! 's ennek látására kaczag a' közönség – pedig

nincs min kaczagjunk! Ha ezen rajz igaz: meg kell vetni országunkat, mellyben illy es történik; ha nem igaz: nem a' nemzeti színházba való.

Én azt állítom, ezen előadás hamis. Tagadhatlan, hogy hol néhány száz személy él valamelly joggal, lehetlen ezen tömegben rendetlenségnek nem történnie, és lehetlen, hogy a' megvesztegetés ne hasson közikbe. Innen van, hogy a' gyűlésekben is kedvetlen dolgok adják elő magokat. De vannak ismét olly tisztújításaink is, és ezek szerencsénkre nincsenek igen kis számmal, mellyekben ezen néptömeg olly méltósággal viseli magát, millyet míveletlen embertől alig lehet követelni. Egy újabb példát hozok elő, a' legközelebbi pesti tisztújítást, folyó év május hónapjában, melly a' szép rend által tüntette ki magát. Idegenek is voltak jelen, kik csodálkoztak a' paraszt gúnyában öltözött emberek csendes magaviseletén, kik közül egyik sem volt ittas. „A' mi országunkban,” mondák, „illyen rendű emberek nem viselhetnék magokat jobban.” Hosszú pályámban más tisztujitasokat is láttam, és meg kell vallanom, közjellemök nem gerjeszt megvetést, sem utálatot. Ez onnan ered, mivel a' magyar nemzetben, az utolsó parasztban valamint magasabbrendű emberben magabecsülés vagyon, valamint minden keleti nemzetben. 'S amaz idegen igazsággal mondotta, hogy minden más országban olly rendű emberek nem lehetnének illy méltósággal.

A' magyar nemzet más jelleme a' becsületérzés. Sokszor mondja „becsületes magyar vagyok.” Ez kiválólág idealista nemzetnek kiváltsága, hogy egy-egy szónak sokszor olly nagy hatása vau reá.

Mikor e' század háborúiban a' francia katona kenyér nélkül szükölködött, fővezére mondotta: „Franciák vagytok és panaszolkodtok!” és a' katona tovább indult. Így a' magyart inkább ezen szóval lehet mint fenyegetéssel cselekvésre birni. Tiszteljük tehát azon érzést, melly minket fenébb álló nemzetté teszen. Spanyol-és Franciaországokon kívül nem találhatni közrendű embert, ki becsületről szólana. Fájdalommal hallottam tehát a' nevezett darabban, hogy azon ittas emberek szinte mind becsületes nemeseknek nevezik magokat; ezen gúnymondással itt olly szót kisebbitnek, melly vajmi felségesen hangzik a' földművelő szájában. Ha találatnak is a' magyar nemzetben olyanok, kikre nem illik e' szó: vannak bizonyára olyanok is, kik érdemesek reá. Már pedig e' színi jelenet látására egyáltalában utálatot érez az ember. Mind, de mind összesen gyűlöletre méltók. Egy személy sem taláztatik, ki fentartaná a' nemzeti jellemet. Érténém ezen gúnyiratot, ha czélja erkölcstanítás volna. *Castigat ridendo mores*, mondja a' költő. De ezen darab csak a' falusi nemesre czéloz, ki nem megy színházba. Ezen színjáték tehát csak mulattatás kedvéért van írva, furcsa jelenetek által kaczagásra indítván a' nézőt: nincs ebben erkölcstanítás; ha a' színháznak fontosságot akarunk adni mint az eszmék és az erkölcsök módosítójának, úgy kell tenni mint Molière, ki ez értelemben legnagyobb színiköltő volt, azokhoz kell szólani, kik hallgatják, nem azokhoz, kik nem hallgatják. A' visszaéléseket bátran kell fölfedezni: ezen esetben, például, néma' kis nemeseket kellett volna sújtani, kik kevésbé kifej-

lett emberek és a' megvesztegetés első áldozatai, de a' megvesztet eget őket, kik felvilágosodott emberek, és tudják mit tesznek. Ezen megvesztegetőktől kezdve a' főrendű nemesig, ki oda hagyja hazáját, nemzetét kebléből kiszakítandó, – a' magyar író, ha annyi bátorsága volna, elég tárgyat találhatna.

De mi czélből van írva a' nevezett darab? miért fertőzteti a' nemzeti jellemet illy undok jelenetekkel, mik által nem csak az ábrázolt nemzet aljasíttatik, de az intézet is, a' mellyről szó van. Mert nem lehet becsülni olly intézményeket, mellyekkel így élnek. Megyegyületeink, mit minden józaneszű ember megért, nemzetiségünk bástyái. Nemzeti bástyánkat vetetné meg tehát olly idegen, ki ezen darabot látná. 'S e' darab németre fordítatott, a' bécsieknek nagy öröme, kik Magyarországgal mindig a' gyűlölség vagdalódzásait éreztetik. Jó ízűen kaczagtak, és hihető, hogy ezen darab, mellyet ellenséges színpad termékének tartanál, megkerüli Németországot. Ne panaszkodjunk ilyenek után a' hidegségről, mellyel Europa irántunk vagyon, ha magunk így festjük minmagunkat. Az egész világ élethűnek vélendi e' darabot, megtudván, hogy magyar eredetiből vagyon fordítva, az első magyar színházban adatott, tizenöt magyar újság által dicsértetett, az academiától száz arannyal jutalmaztatott, és ötvenszernél is többször hagyatott helyben egy magyar fővárosi közönség kaczagása által'*)).

*) Ne vélje az olvasó, hogy kellenén tüi terjeszkedem, midőn illy sokat beszélek fontosság nélküli dologról. Most fejlődő nemzetnél, a' millyen mi vagyunk, minden dolog nagyobb fontosságú mint másoknál. Más országban p. o.

Ó pesti magyarok!— —

Ha Pestet emberi alakban képzelem, szép és ifjú asszonyt látok a' jövendő bélyegével homlokán: de a' ki a' jelen időben mindenszínű köntösében hátat fordít Magyarországnak, és csak nyugotra tekint. Megvagyok győződve, a' világnak egy városában sem találtnak nagyobb számmal elszántabb, értelmesebb és jobb szándéktól vezérelt férfiak mint itt, 's mi az oka mégis, hogy vépképen olly keveset tesznek? miért kell az indító erőnek mindig a' megye férfiaiától jönni? ellentétben más országokkal, hol a' főváros vezérli a' tartományokat? Ne mondjátok, a' központosság hiánya az oka. Angliában nem létezik központosság, mindazáltal London vezérli az egész országot. Onnan van ez, mivel Pest nem érzi magát magyarnak, onnan van, mint mondtam, mivel hátat fordít Magyarországnak, azt vélvén, helyesebben cselekszik, ha a' külföldet ügyekszik követni.

Utánzás! milly tömérdek hiba félig művelt nemzetekben! Utánzás vezette, szerencsénkre, tévútra oroszországi Pétert, mikor birodalmát a' nyugoti országok mintája szerint akarta módosítani. Mikor egy, még barbár erővel bíró nép közé, bevitte az idegen szokással a' tizenyolczadik század romlottságát, 's így egy érettsége előtt megrohadt gyümölcs' szomorú látványát terjesztette a' világ elébe.

Végy vaktában a' tömegből tíz embert, mindegyiknek különböző tulajdonságai, természete, hajlandószínház alkotása csak mulattatásbeli szükségnek felel meg. Nálunk nyomosabb *tény*; nyelv és nemzetiség alapul rajta. Tehát az is érdekes, mi történik benne.

ságai lesznek: mind egy kaptára akarod vonni? egy embert akarsz belőlök csinálni? nem boldogulsz! Tíz szörnyeteg lesz belőlök; engedd inkább, hogy minden ember szívével tanácskozzék, és szabad ösztöne szerint fejlődjön. Így a' népek is.

Nem akarok itt politikáról szólni: ez nem feladásom, és különben is a' magyar rendszerint jobban értekezik politikai kérdésekről a' gyűléseken, mint a' papiroson. Még sem mellőzhetem el azonban, hogy néhány vezetőink azon irányának ellene ne mondjak, kik annyira figyelmeznak a' külföldre. Helyesebben cselekednének, ha előbb tulajdon országukat ügyekezvén jól megismerni, saját nemzetükre támaszkodnának. Bizonyára nem csalatkoznának eszméikben, mert egy nemzet nem indul tévútra, ha önmagát ismeri, és meg tudja kapni helyét a' kerek földön. Politikai helyzetünk semmi más európai tartomány helyzetéhez nem hasonlít. Fejlődjünk szükségünk szerint, és ne keressünk mintákat, mert úgysem kaphatnánk.

Miért néznek megvetéssel hazájokra azok, kik külföldre kitekintettek? Úgy látszik, mintha szégyenlenek magyar hónukat, ha azt a' külföldön látottakkal hasonlítják egybe. Minden bizonnyal vannak műveltebb, gazdagabb országok, de ennek oka az, mivel a' magyar nemzet Európa keleti határán létezett mint gátja, bástyája a' barbárok becsapásainak. Mivé lett volna a' nyugói felvilágosodás, ha a' törökök elfoglalják Európát! árva népünk vérével fizette azon miveltséget, melly más partokon virágzik, nem a' Duna partjain.

Csodálom Angliát, és minden józan ember szint-

úgy csodálni fogja. Ez ország az emberiség egyik dicsősége, mivel az akarat, az erély 's az állhatatosság legnagyobb emléke. Egy Europa szélén zordon éghajlat alatti sziget az angol nemzet kezei közt hatalmas birodalomná lett, mellynek uralkodása Afrika, Ázsia és Amerika nagy részére terjed ki. Az eredmény gyönyörű. De ha felhányjuk, milly eszközöket kellett erre használnia, megszűnik a' csodálás. Isten és a' történet tudja, hogy ezen emlék hány nemzet könnyein és vérében emelkedett; sem hitszegés, sem vétek nem tartóztatta őket. Ezért nem kívánom, hogy országom e' mintát kövesse, annak féltében, ne hogy mi is ama gyűlöletes szabályt követnők, melly szerint „a cél szentesíti az eszközt.” A' nemzetek szintolly kevéssé vannak, mint az egyes személyek, csak az önség szűk ösztönei művelésére teremtve!

Más indító okok azok, mellyéknél fogva a' francziák iránt érzünk rokonszenvet; mindenki ellenében igazságos akarok lenni. Franciaország terjesztette el a' világon azon nagyszerű eszméket, mellyek most világszerte sarjadoznak. Van-e kifejlődött, nemes érzésetől ösztönzött ember, ki mondhatná, hogy a' franczia befolyás nem hatott reá? E' vitéz és lovagi nemzet nem olly önös és .hitszegő, mint vetélytársának hánytam szemére, nem anyagi eredmény teszi nagyságát, de értelmi felsőbbsege. Franciaország az emberiség agyveleje. Mindazonáltal kelletén túl még ez országgal se foglalkozzunk. Fordítsuk hasznunkra tapasztalásait, és fogadjuk el azon igazságokat, mellyeket nyilvánított, de emlékezzünk egyszersmind, mikép az a' béketűrés, az előrelátás és a' nyugodt ész

hiányával van, óvakodjunk, látván hogy tulajdon hibáink igazolvák olly nemzetnél, melly elsőnek állítja magát a' világon, óvakodjunk, mondám azon hibák követésétől.

Még más nemzetet keresek, melly a' haladás világát előttünk hordaná – és nem találok követésre érdemest. A' németek szunyadoznak, és mi megelőzzük őket. Mindazáltal mégsem pártolom azon megvevést, mellyel sokan illetik e' nemzetet, melly kétségtelenül bir némi jelességekkel.

Legyünk tehát önmagunk: ne legyünk se angolok, se francziák, se mások. Legyünk magyarok, igyekezzünk önmagunkat ismerni. Tanuljuk ki szükségünket, és cselekedjünk, a' hogy csupán érdekünk parancsolja.

Ki jól ismeri Magyarországot, látván milly számos társaságok alakulnak Pesten, milly sok rendszabályok tételnek hol személyek, hol munkás egyesületekre nézve, kérdezi néha néha: mire való azon munkásság, melly feleslegesnek látszik? miért azon rendszabály, melly nem tetszik alkalmasnak? – Hogyan! felelnek, nem tudja hogy Berlinben, vagy Londonban is létezik egy hasonló társaság? Ez igen helyes lehet azon országban, gondolja magában egy tiszamelléki magyar, de valamint ugyanazon köntös nem illik Európának minden lakosaira, úgy valamelly ottani igen jeles rendszabály nevetségessé válhatik nálunk magyaroknál. Valóban kár, látván ezen ország szegény állapotát, és a' jóra törekvő ügy ékezetet, valóban kár, hogy annyi munkásság és annyi pénz vesztegetetik, 's mind ez csak azért, mivel a' pesti magyarok

londoni, párisi, vagy berlini stb. magyarok. A' hollandok, a' kafferek országában az emberevés ellen állítottak társaságot. Mit gondolnál, ha itt hasonló társaság alapítását javalnám? Nevetnél. 'S mégis az itteni társaságok egynémellyike bizony nem szükségesebb.

Íme két példa.

Nagy bajjal állítottak fel egy művészet-serkentő társaságot. Kétezer tag, a' mint tudósítottam, egyesült a' végre is sok munka 's fáradtság után, minden tagnak egy rézmetszést oszthattak ki. A' folyó évbeli: Ébredő sejtelem, bécsi festő Waldmüller után metszetett. Valóban nem lehet szebb szándék, esnem lehet kevésbé alkalmas, gyermekesebb eredmény.

Távol tőlem a' művészet megvetésének gondolata. A' művészetek, és azok, kik művelik, legnagyobb becsület- és tiszteletre méltók. Vannak országok, melyeknek halhatatlan dicsősége, hogy a' világnak a' legnagyobb művészeket adák. Azon eszme, valósítani akarni, mit szépet és jót hordoz minden ember keblében, isteni; azért mondják az isteni Raphael, mint az isteni Plato.

De tudd meg, a' művészet egy nemzet műveltségének utolsó kifejezése. Forgasd a' történet lapjait 's meggyőződöl, hogy minden országban a' művészei csak akkor létesül, mikor a' nemzet dicsősége fénypontját érte el. Akkor magától sarjad, természetesen, mint a' virág a' maga évszakában. Nem melegházi növény, melly sarjadzik, mivel erővel úgy akarjuk. Már pedig művészetben a' középszerűség lehetetlen. Mivel fényűzési tárgy, vagy legyen felséges, vagy ne is legyen. A' műveltség fokán, mellyen állunk, hiában

törekszünk, nem nevelhetünk semmit melegházban. Egy évszázadnál több idő is foly le még, minekelőtte művészeink lesznek.

Akarod-e állítani, hogy nemzeti érzés idézi elő ezen erőködést? Szívesen elhiszem; árássa el fény, dicsőség Magyarországot, Kárpátoktól Adriáig! Am legyenek művészei mint hősei, de el ne felejtsük, hogy az ember mindig a' külső viszonyoktól függ. Eme korszakhoz ilyen, máshoz más lángész kell. Teremt most Magyarorszában egy Raphael, egy Rubens tehetségivel bíró férfit, 's fogadok, nem növelheted lángeszű festőnek! Tévedés tehát, hogy a' hazának onnan fakadjon dicsőség: semmit sem fogunk teremszteni, míg időnk el nem jött, és mikor reánk kerül a' sor, egyesülettel vagy a nélkül is teremtünk.

De mondják: míg azon korszak eljő, a' művészettel meg akarjuk ismertetni hazánkfiait. – Helyes, pártolom! csak hogy igaz művészettel formáld izlésöket. Honnan képzödjék nálok az izlés, ha semmi művészeti tárgyat nem látnak? Más országban a' legcsekélyebb ügyességgel felruházott ember a' muzeumok közepette növekedik. Szépet lát maga előtt, csak nyissa fel szemeit. De itt? mi művelje az izlést? semmi. – Vegyetek antikokat gipszmásolatban*), szerezzetek, ha nem is eredetieket, legalább igen hív másolatokat, millyeket árulnak Olaszországban, állítatok egyszóval művészeti museumot, mellyben megfordulván ifjaitok, izlésök képzödjék. Ha ez igen sokba kerül, szemeljétek ki ifjaitok közöl azokat, kikben haj-

*) A' mint tavaly a' pesti megyegyűlésen indítványozták és körlevél által a' többi megyékkal közöltetett.

lamot tapasztaltok, nyújtsatok nekik alkalmat Német-
es Olaszországba utazni, ez is hatalmas mód lesz
képeztetésök- és előhaladásnkra; csak ne hívjátok
vissza egy vagy két év múlva, gondolván, hogy már
most kitanultanak. Vagy engedjete nekik időt művé-
szekké lenniük, vagy ne tegyetek semmit.

A' művészet ügyében gondoltok fáradni, és illy
módon fogtok hozzá! a művészetet vélitek tisztelni,
minden tagnak Ébredő sejtelmet adván! Hiszen
ha a' művészetnek szava volna, azt kiáltaná nektek,
hogy különösen lealázzátok, megmondaná, hogy azon
rézmetszvénynél soha rosszabbat nem csináltak! A'
tárgy ízlés és fölemelkedés nélküli, vért felforráló
aljasságú, és ti ezt választjátok; és mikép metszik?
nem kell igen jártasnak lenni a' dologban, annak átlá-
tására, hogy az utolsó e' nemű művész jobban dol-
gozhatott volna.

A' háttéren egy öreg asszony látszik, melly olly
kevésé domború, mintha falra volna lapítva. A' szö-
vetek és a' leányka teste rajzában minden műgond
hiányzik. Mondjuk fenszóval, ez nyomorú művészet,
olly művészet, mellynek el kellene rejteznie. Ez ger-
jessen aztán jó ízlést! rúthoz-szokást bizonyára! 's
ez sikerült. Minden, ki kezében tartotta ezen met-
szést, csodálta. Gyönyörű eredvény valóban, sokat
haladtatok, mikor olly embernek, kinek talán semmi
fogalma nem volt, rosszat adtatok. Jobban tettétek
volna őt békében hagyni. Micsoda jót teszen azon
egyesület, mellynek olly szépek és dicséretre méltók
szándékai? Avagy már sokra mentnek képzelé ma-
gát olly képkiállítás által, mint a' millyen Pesten va-

gyón? Nálunk a' közönség nincs a' művészetbe avatva, és nem olyan festvények képezhetik ízlését, mint a millyeneket készítünk, vagy a' millyeneket Bécsből küldenek. Kéпкиállítas nem ér többet nálunk, mint a' , mennyit gőzerőmű kiállítása érne, millyent Franciaországban és Angliában látni. Illy kiállítasokon, és ahoz értő közönség képzésén amaz országok évszázadokig dolgoztak, és mi, mivel mi is kiállítasokat rendezünk, már azt képzeljük, hogy mind azon phasisokon keresztül mentünk, mellyeken ama népek. Olly dolog, mintha a' hinduk, nagy hadakozóknak hinnék magokat, mivel úgy öltöznek és úgy fegyverkeznek mint az angolok, meggyőzőik. Mi mindig végén kezdjük a' dolgot. Gyermekekorunkban férfiruhát öltünk.

Minthogy festés- és rajzról van szó, mellesleg azt is említem, hogy hevenyésző művészeink nagyot hibáznak, 's ezt mindenkor utánzás miatt, midőn torzképeket festenek. Ez először, nem méltóságos természetünkhez való; nem vagyunk könnyű francziák. A' nevetségésnek 's balgaságnak non plus ultrája az, mit e' nemben művelünk. 'S aztán mit jelent a' torzkép olly nemzetnél, melly soha még jót nem adott? Elnézhetjük olly nemzetnél, melly már nagy és komoly dolgokat vitt véghez, és mellynek jelleme őt, az észnek ezen túlhajtására – a torzképet nevezem így – ösztönzi. De mi, fájdalom! kik ész dolgában még nem bővelkedünk, a' túlzásnál kezdjük. Lám milly természet-szerű, milly jól eltalált dolog az az örökös utánozás!

Azt igyekszem megmutatni, hogy amaz annyira dicséretre méltó munkásságunk, minő sajnálatos

kevés sikerrel jár, midőn tulajdon országunkat mindig elmellőzzük, és csak külföldinek utánzására vágyódnak. A' műegyesületről szólottam; sok másokról szólhattam volna, de ezt akartam említeni, jóllehet legártatlanabbak közül való, minthogy a' művészet ügye még legkevésbé hányatott meg köztünk. Jó ezen tárgyakról őszintén értekezni.

Más, még pedig ismeretes utánzásról szólandok már most, t. i. a' lófuttatásról.

Az angolok a' fogadások kórságában sínlődnek. Ökölcsapással öletik az embereket, különös viadalokban, hogy – fogadhassanak. Kakasokat uszítanak egymásra, hogy – fogadhassanak. Lovakat is futtatnak, hogy – fogadhassanak. Mi, kik nem szeretjük a¹ fogadásokat, – megtartani annál kevésbé – valljon mi mért futtatunk lovakat? a' németeket utánozzuk, kik a' francziákat utánozták, kik ismét az angolokat. Nagyon csalatkozik, ki azt hinné, hogy illy lóversenyek javítják a' lovakat. Egyetlen érdemök: a' kis csaták reményében érdeket gerjeszteni; a' betett pénzek serkentenek mindenkit. Ez az oka, mért olly érdekesek a' new-marketi futtatások a' kedvelőkre nézve, és mért unalmasok ellenben a' franczia, német és magyar futtatások, mellyek évről évre kevesebb és kevesebb sokaságot vonzanak.

Nem új állítás – ismétlem – hogy a' futtatások nem jobbítják a' lófajokat: ez mindenütt áll, és különösen Magyarországon. Második megjegyzés ez: hogy a' lóversenyek, a' mint nálunk vannak rendezve, soha sem fognak legkisebb hasznot is hajtani. A' futtatások nem jobbítják a' fajtákat, mert egyszeri, néhány perc-

nyi futás nem határozza el a' ló becsét, oly futás, mellyben a' győzelem sokkal inkább a' jockey ügyességétől mint a' ló jóságától függ. Mivel egy ló jól halad néhány ölnyi távolságon, még nem biztosítja a' hosszas fáradság kiállását és tüze állandóságát a' szükségben. Szolgálatot kívánunk a' lótól és nem egyszeri erőködést. Néhányszori futás miatt nem lehet még jó fajtára számot tartani; sokszor a' leghíresebb, három perczig csudát tevő futóknak is igen rosszak voltak csikai. Ha győztes, oka a' jockey ügyessége, és határozott ideig tartó lábszárainak ereje, számba nem véve a' testalkatbani sok hibát, mellyek nem ártanak a' futásnak. Innen lehet magyarázni a' sok rút lovat Francia- és Angolországban, mellyek jó futók fajai. Jól futottak, ez elégséges volt – hibáikat felejtették. Jó mód a' fajta jobbítására!

De ha e' mód igen jó volna is, a' helyett, hogy megvetésre méltó, nálunk azonkívül még alkalmazni, használni is kellene tudni. Ha Magyarország javára akarunk dolgozni, olyat kell tenni, mi a' sokaság előmenetelére czéloz: a' fényűzés csak utolsó legyen. Angol- és Franciaországban vannak lóversenyek, de léteznek jutalomdíjak annak számára is, ki egy értelmes esküdtszék (jury) előtt a' legjobb vonó marhát, igáslovat stb. mutatja be, 's csak azután jönnek a' versenyek, t. i. a' fényűzés. Nálunk mi van? Országunk szegénységére nézve igen terhes jutalomdíjak a' versenyző lovak számára, mellyek Anglia-, Ausztria- és Magyarországon is növeltetnek. Már pedig midőn az angol módoni növelés igen sokba kerül, lehet állítani, hogy a' lófuttatás csak néhány főrendű urak – kik fő-

lül reá, mindig ugyanazok – haszna miatt létezik, ‘s csak azután hánynak, mintegy szánakozva, néhány forintot a’ földművelőnek, azon földművelőnek, kinek lova mindene, jóllétének olly nevezetes tényezője. Sokszor messziről kell jönie, maga és jószágja életét kockáztatja, vesztegeti idejét, nyomorult morzsáért. Helyes elrendelés, bizony derék lójobbítást reményi-hetünk!

Nem kárhoznátám e’ külföldi behozatalt, ha olly sokba nem kerülne; de ha felvetjük, hogy a’ legközelebbi versenykor, az asszonyok 100 aranyat, Pest városa 120, és az erdélyi urak ismét 100 aranyat adtak; ha meggondoljuk, hogy egy évenkénti 320 aranyra rugó tőke mennyi hasznot hajthatna illy országban, millyen a’ miénk, sajnálni kell e’ bevett szokást. – Azon főrendű asszonyoktól, kik minden bizonyjal jóra vélik fordítani pénzüket, kérdezni fogom: nem kell-e előbb az emberek kifejlődésére törekedni, mielőtt lovakkal foglalkozunk, itt a’ mi hátramaradt hazánkban, ha csak az országgyűlése egyik törvényhozójával szükségesebbnek nem vélték a’ lónövelést az embernövelésnél? Azt hiszitek, gyarapodik ez ország, ha angol lovakat látott futni? ‘s nem fog semmi egyébben szűkölködni? haladásnak indulva találja magát az ország, mivel a’ műveltség fényűzését teszi magáévá? ‘s a’ végén kell-e mindent kezdeni? – Mi a’ jó Pest városát illeti, melly maga is jutalomdíjt ad, azt mondjuk, ha igen sok pénzetek van, kövessetek ki tiszteségesen utczáitokat, és tereiteket, hol most a’ becsületes ember nyakát kockáztatja, világítsátok ki jobban a’ várost, építsetek vízpartokat,

ásatok kutakat, ültessetek fákat, ezen életet rövidítő portengernek enyhítésére. – 320 arany! – valóban! igen drágán van vásárolva azon öröm, hogy majomalakú teremtésekét lássunk futni agáralakú lovakon; nincs olly rút a’ világon, mint a’ trainírozott és a’ futtatásra elkészített ló, hanemha a’ tarka jockey, ki rajta ül. Azt hallottam, némellykor az urak magok futtatják lovaikat. Derék, ez magyarhoz illő; de azt is mondták, azon esetben jockeynek öltöznek. Szép öltözet minden bizonnyal, kivált magyar főrendhez illő az az angol lovászuha. Csak el ne vétse egyenruháját a’ főrendű úr, nehogy egykor tévedésből az országgyűlésére menjen futtatási maszkorájában. Ez mind nevetséges volna, ha egyszersmind komoly, sőt szomorú oldala nem leendne. Mindenekfelett nevetni lehetne a’ futások elrendelésén, mellyek hosszas szünetek után történnek, úgy, hogy minden ember bőven részesül a’ legnagyobb unalomban. Az egész dolog furcsa fonáságú, ‘s érzi mindenki, hogy nem nekünk való. Ó magyar, légy inkább akármí, csak ne nevetséges! Nemcsak visszás dolog, a’ közhaszonra nézve, így rendelni el a’ lóversenyt, ha, mint felteszem, a’ közönség java van szem előtt, de sérti is a’ nemzetiséget. Költségbe verik magokat az aristocratiai és idegen lovak miatt, és mikor a’ hasznos lóra kerül a’ sor, mikor az egyetlen magyar elem mutatkozik, melly ezen szertartásban találtatható, lealázva fogadják, egyszeri futása után alamizsnát hányván neki. Ha még olly keveset teszten is ezen emberekért, azt vélitek már igen is sokat tettetek érte. Ha tán németül beszélne, az ügyefogyott, nemde azonnal nagyobb becsben lenne? Vi-

gyázzunk. Ne vessük meg a' földnépét. Ő, csak ő teszi a' nemzetet. Vannak Magyarországon ollyak, kik ártanak hazájoknak, ezek nincsenek a' nép között. Vannak Magyarhonban emberek, kik ha egyszer ki lesznek fejlődve, megmentik hazájokat, ez a' földnépe. Minden erőködésünk nemzeti létezésünk ügyében hasztalan lesz, míg a' földnépe meg nem segít. Az aristocratia magában csak fényes ruha, csalszín. Az erő a' népben van. Alólról száll fel a' nedv.

Utánzóink nem akarák annyiban hagyni a' dolgot. Angol vadászatokat is hoztak be. Nagy-Britannia embertömött földé régóta nélkülözi a' vad állatokat. Melly miatt különöseket követ el. Lóháton hajtják ott a' rókát, de megkímélés végett, megfogják, zsákba teszik, más nap újra eleresztvén új vadászatra. Ezt tehetik nem igen hegyes völgyes, pázsit- és utakkal bővelkedő országban. De nem nevetséges-e ezen zsu-gori vadászat utánozása Kárpátainkon, hol legnagyobb bőségben van a' farkas, vadkan, és medve? Atyáink szerették a' vadászatot, mint a' hadnak képét, melly bátorrá 's ügyessé teszi a' férfit. Birkózva verték le erdőink vad lakosait. Ez már tesz valamit, és igazi utánzás imádójának kell lenni, ha ebben is az angol akarjuk követni; ki ellenben boldognak tartaná magát, ha nemzeti vadászatainkat utánozhatná. Vedd fel azt is, hogy vad országunkban nem szaladhatunk mindig egyenesen. Itt nem vagyunk síkított földön, mint Angliában. Sőt nem egy vadászatot láttuk már, mikép a' vad elszaladván, vágatlan erdőbe vagy meredek sziklára menekült, 's az anglo-magyar vadász szégyennel tért vissza.

Ez sem árthatna, ha csak nevetséges lenne. Kazagnánk 's annyiba hagynók a' dolgot. De szerencsétlen kiváltságunk, hogy még nevetségesek se lehetünk komolyság nélkül, a' furcsának mindig fontos- és szomorúval kell párosodnia! A' fontos ez: egyesület alakult, melly Szarvason angol vadász által angol kutyákat taníttat, ezen vadász fizetése ötszerte annyi, mint a' szarvasi kollégium professoráé. – Van mért költeni külföldön hazai pénzt illyesek behozatala végett!

Nem akarok Horácznak azon kárhoztató öregéhez hasonlítani: *laudator temporis acti*, ki mindenben kivetőt talált, nem hibáztatok a' hibáztatás kedvéért, 's miután beszéltem a' bajról, utasítok arra, mit orvosságnak tartok. Ezeket mondom a' magyar anyáknak:

Nagy urak feleségei! ti felelték a' hazának, gyermekeitek jövődjéről! Olyanokká lesznek, millyeneknek növelitek. A' férfi külső dolgoknak él. A' politika, gazdasága töltik be órait. Ti őrzitek a' küszöböt, hol a' gyermek növekedik. Elöttetek növeltessétek derék férfiakká, olyanok által, kikről bizonyosak vagytok, hogy tudnak hozzá, egy hajdankori embernek eme szavát tartván szem előtt: akarom, hogy fiaim tudják mit tegyenek, ha férfiakká lesznek; a' tanítást másra kell bízni, a' növelés ti dolgotok. Figyelmezzetek mindig gyermekeitekre, képezzétek szíveiket, irányozzátok érzéseiket. Más az asszonynál nem vállalhatja ezen szent feladatot. Azért Cornéliától fogva Laetitiáig, a' Grakkoktól fogva Napoleonig, a' jeles férfiak mindig anyjok munkája voltak.

Ki őrizheti jobban a' gyermeket kelepczétől mint ti, mert tietek? nemes, gazdag lévén, és az esettől mind azon felsőbbsséggel felruházva, melly a' fényes születéssel jár, jókor van a' körötte hajlongok csoportjától körülvéve, még mielőtt kimagyarázhatná magának e' tisztelet mivoltát. Tudja, egykor nagy vagyonnak lesz birtokában, és úgy fogadja az életet, mint olly ember, kinek nem kell bajlódnia. Azt hiszi, akaratát, ötleteit egyedüli törvényének kell ismernie, könnyelműsége, gondatlansága, a' magafelőli fogalom, mellyben növeltetett, egy hosszas múlatás Bécsben, végkép megbuktatják, és elérvén férfikorát, nemcsak hogy a' természetadta tehetségeit semmi haszonra nem fordíthatja, de sőt rász hazafivá is lehet, gonoszság nélkül, csak irányát követvén.

Anyák, tanítatók jókor gyermekeiteket, mi a' nemesség. A' nemesség tiszteletre méltó azon értelemben, mellynél fogva föltehetjük, hogy eldődeink által a' hazának tett valamelly szolgálatért nyeretel; de megmérhetlen teher is. Csak úgy dicsekedhetsz rangoddal, ha érdemes vagy reá; és az, ki méltatlan dicső nevére, leebb száll a' parasztnál, Ezért mondják a' francziák: Noblesse oblige, nemesség kötelez. Ez azt teszi, mikor a' hadban a' többiek szaladnak, a' nemes ölesse meg magát, azt teszi, mindenkor nemesül éljen tehetségeivel, 's ha a' többiek egy jó dolgot visznek véghez hazájokban, ő kettőt tegyen. Gyermekeitek nőjenek fel a' kötelesség ezen fogalmával, és ellene fognak állani az őket körülvevők befolyásának. A' kötelességnek e' fogalmát iktatván beléjük, növeljétek annak erejét, hazájukért korán tanítván dobogni szí-

veiket. Mondjátok meg azt is, hogy vagyonuk nem adatott nekik esztelen költségre, hanem, ha léteznek társasági különbségek, csak azon *feltétel* alatt történik, ha a' sorstól megáldottak kötelességeket vállalnak magokra. A' társaságnak joga van sokat várni attól, kinek dicsőséget, tekintetet, vagyont adott, és ha nem teszen valamit javára, hibázik 's igazságtalanságot követ el vele. Mindenkinek vannak fáradságai ide lent. A' földművelő kenyere keresésében emészti erejét. És a' főrendű úr mit tenne? csak születni méltóztatnék?!

Sokszor hallom az asszonyok panaszait, helyzetek alsóbsága miatt, a' férfiakéhoz hasonlítva azt. Szerepök igen szűk határok közé van szorítva, mondják. – Ó ne irigyeljétek a' férfiaktól szomorú tehetőségeiket, mint hős háborúban ölni felebarátaikat, mint bíró kárhóztatni őket, vagy mint tisztviselő uralkodni rajtok. Tudjátok, hogy kezetekben van a' legnagyobb emberi erő. A' család királynéja vagytok: nem csak egy férfit tesztek, hármat, négyet, ötöt, a' mennyi fiatok száma: egyszóval ti adtok polgárt az országnak, ti képezitek a' hazát!